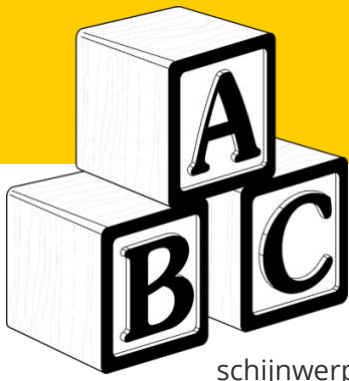

Op weg naar een nieuw kinderopvangstelsel? Barrières in het gebruik van de kinderopvang

OVERZICHT

De kinderopvang staat in Nederland de laatste jaren in de schijnwerpers. Redenen hiervoor zijn de toeslagenaffaire, de val van het kabinet hierover in januari 2021 en het leed van de vele ouders die zijn getroffen door de fouten in het systeem. De kinderopvangbranche is tegelijkertijd een branche die ondanks de coronapandemie nog recht overeind staat. In januari 2022 staan we aan de vooravond van ingrijpende veranderingen in het kinderopvangstelsel. Het nieuwe kabinet heeft de ambitie kinderopvang aan alle werkende ouders zo goed als gratis aan te bieden en het toeslagensysteem af te schaffen.

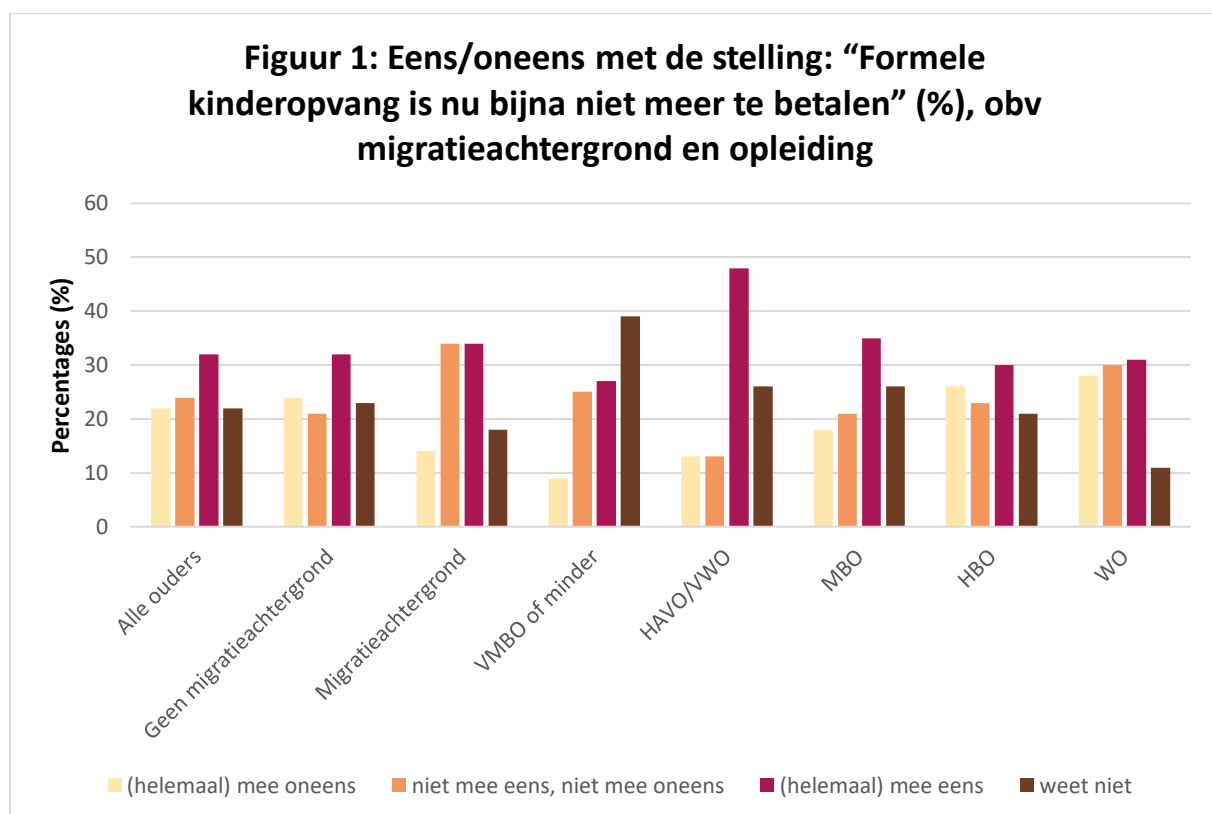
Wat weten ouders in Nederland over de kinderopvang en de kinderopvangtoeslag nu we op weg lijken naar een nieuw stelsel? In hoeverre zijn ze in staat om zelf te beoordelen of ze in aanmerking komen voor deze toeslag? In hoeverre vinden ouders de kinderopvang toegankelijk? En in hoeverre verschilt deze kennis op basis van opleidingsniveau en het al dan niet hebben van een migratieachtergrond? In het onderzoeksproject 'Van percepties naar gedrag?' kijken we naar de percepties die ouders hebben van de beschikbaarheid en de kosten van de kinderopvang. We bestuderen wat ouders wel en niet weten over de manier waarop formele opvang is georganiseerd en of zij weten wat ervoor nodig is om in aanmerking te komen voor kinderopvangtoeslag. In deze korte beleidsnotitie zetten we de eerste bevindingen van het onderzoek uiteen.

OPVALLENDE BEVINDINGEN

- Meer dan een derde (38%) van de ouders vindt dat er voldoende kinderopvangplaatsen beschikbaar zijn. Dit percentage verschilt nauwelijks tussen ouders met en zonder migratieachtergrond en ook niet tussen laag- en hoogopgeleide ouders.
- Een derde (32%) van de ouders vindt de formele kinderopvang nauwelijks betaalbaar. Ouders zonder migratieachtergrond en ouders met een hoger opleidingsniveau vinden kinderopvang minder duur dan ouders met een migratieachtergrond en ouders met een lager opleidingsniveau.
- Een kwart (25%) van de ouders vindt de aanvraagprocedure voor kinderopvangtoeslag ingewikkeld. Ouders met een wo-diploma zeggen vaker dan ouders met een opleiding op of onder vmbo-niveau dat de aanvraagprocedure ingewikkeld is.
- Veel ouders zijn onbekend met de verschillende vormen van betaalde kinderopvang. Bijna de helft (46%) van de ouders heeft nog nooit van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) gehoord. Ouders met een migratieachtergrond (68%) zijn vaker op de hoogte van het bestaan van de VVE dan ouders zonder migratieachtergrond (51%).
- Ouders kennen de voorwaarden voor de kinderopvangtoeslag vaak slechts gedeeltelijk. Slechts de helft van hen (49%) weet bijvoorbeeld dat de kinderopvangtoeslag ook toegankelijk is voor werkloze ouders die een re-integratietraject volgen. Dit gebrek aan kennis verschilt niet tussen etnische groepen. Laagopgeleide ouders (opleiding op of onder vmbo-niveau) zijn echter aanzienlijk minder goed op de hoogte van de criteria dan hoogopgeleide ouders (wo).

Ouders verschillen in hun perceptie van de beschikbaarheid en de kosten van formele kinderopvang. Ruim een derde (38%) is het (helemaal) eens met de stelling dat er voldoende kinderopvangplaatsen beschikbaar zijn in Nederland. Verschillen in migratieachtergrond lijken slechts een deel van de verschillen tussen ouders te verklaren: ouders met een migratieachtergrond hebben iets minder vaak dan ouders zonder migratieachtergrond het gevoel dat er voldoende kinderopvangplaatsen beschikbaar zijn (34% tegenover 39%). Daarentegen zijn hoogopgeleide ouders het er veel vaker (47%) dan laagopgeleide ouders (25%) over eens dat er voldoende kinderopvangplaatsen beschikbaar zijn.

Een relatief grote groep ouders (32%) is het ook (sterk) eens met de stelling dat kinderopvang nauwelijks meer betaalbaar is. Ouders zonder migratieachtergrond ervaren formele kinderopvang als significant goedkoper dan ouders met een migratieachtergrond. Ook opleidingsniveau is hier van belang; hoe hoger het opleidingsniveau, hoe groter de kans dat ouders het oneens zijn met de stelling dat formele kinderopvang nauwelijks meer betaalbaar is. Kortom, hogeropgeleide ouders ervaren formele kinderopvang als goedkoper dan lageropgeleide ouders.

Aanvraagprocedure kinderopvangtoeslag: makkelijk of ingewikkeld?

In juli 2021 ontving bijna driekwart (73%) van de ondervraagde ouders kinderopvangtoeslag of had deze in het verleden ontvangen. Een kwart (25%) van deze ouders vond de aanvraagprocedure ingewikkeld. Opvallend is dat ouders met een hoog opleidingsniveau (wo) de aanvraagprocedure vaker ingewikkeld vinden dan ouders met een lager opleidingsniveau (vmbo of lager) (27% versus 7%).

17% van de ouders is bang fouten te maken bij het aanvragen van de kinderopvangtoeslag.

21% van de ouders heeft moeite met de hoeveelheid informatie die nodig is om de kinderopvangtoeslag aan te vragen.

Hoewel verschillende maatschappelijke organisaties ouders ondersteuning bieden bij het aanvragen van de toeslag, maken de meeste ouders geen gebruik van deze voorzieningen. Vrijwel alle ouders (99%) geven aan geen steun te zoeken bij organisaties als de gemeente, 'formulierenbrigades', vakbonden, ouderorganisaties of sociaal raadslieden. Wanneer ouders hulp nodig hebben bij het aanvraagproces, wenden ze zich meestal tot hun partner (34%) of kinderopvangorganisaties (5%).

Wat weten ouders over de manier waarop formele kinderopvang georganiseerd is?

De meeste ouders kennen de meest voorkomende vormen van formele kinderopvang in Nederland, waaronder peuterspeelzaal, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang en gastouders.

Minder bekende vormen zijn ouderparticipatie-crèches en voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Pas op 1 juli 2021 zijn ouderparticipatie-

crèches officieel erkend als formele kinderopvang. Het is dan ook niet verwonderlijk dat bijna 60% van de ouders er nog nooit van heeft gehoord. Er zijn nauwelijks verschillen in de kennis van ouders over de wijze waarop kinderopvang is georganiseerd wanneer we kijken naar opleidingsniveau en de vraag of mensen een migratieachtergrond hebben.

Wie maakt gebruik van VVE?

18% van de ouders met een migratieachtergrond gebruikt voor- en vroegschoolse educatie of heeft hiervan gebruikgemaakt.

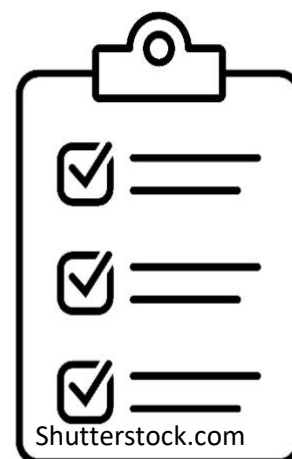
7% van de ouders zonder migratieachtergrond gebruikt voor- en vroegschoolse educatie of heeft hiervan gebruikgemaakt.

Omgekeerd is opleidingsniveau een minder belangrijke graadmeter voor de kennis van ouders over VVE, die vooral bedoeld is voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben bij hun (taal)ontwikkeling. 46% van de ouders heeft nog nooit van voor- en vroegschoolse educatie gehoord. Dit verschilt nauwelijks tussen ouders van verschillende opleidingsniveaus. Ouders met een migratieachtergrond zijn echter veel meer vertrouwd met voor- en vroegschoolse educatie dan ouders zonder migratieachtergrond. Twee derde (68%) van de ouders met een migratieachtergrond heeft wel eens gehoord van VVE, tegenover 51% van de ouders zonder migratieachtergrond.

Wat weten ouders over de vereisten voor de kinderopvangtoeslag?

Om in aanmerking te komen voor de kinderopvangtoeslag, moeten ouders over het algemeen betaald werk verrichten. Er zijn echter een aantal uitzonderingen. Deze zijn met name relevant voor kwetsbare groepen, zoals ouders met een lage opleiding en ouders met een migratieachtergrond. In hoeverre zijn ouders op de hoogte van deze uitzonderingen?

Bijna de helft (49%) van de ouders weet dat ze in aanmerking komen voor de kinderopvangtoeslag als ze een re-integratietraject volgen. Opleidingsniveau speelt hierbij echter een belangrijke rol. Hoogopgeleide ouders zijn zich veel vaker bewust van deze uitzondering (56%) dan laagopgeleide ouders (38%). Kennis over de criteria waaraan voldaan moet worden om in aanmerking te komen voor de kinderopvangtoeslag verschilt niet tussen etnische groepen.

43% van de ouders weet dat studenten in aanmerking komen voor de kinderopvangtoeslag.

31% van de ouders weet dat iemand die minder dan drie maanden werkloos is, in aanmerking komt voor de kinderopvangtoeslag.

Meer weten?

Wil je meer weten over het *Perceptions to Behaviour*-project of deze bevindingen? Mail Dr. Verena Seibel (v.m.k.seibel@uu.nl).

Auteurs: Verena Seibel en Mara A. Yerkes, Universiteit Utrecht

Methodologische informatie

Dit project, 'Van percepties naar gedrag? Onderzoek naar kennisbarrières voor formeel gebruik van kinderopvang bij Nederlandse ouders', werd mede mogelijk gemaakt door financiering van de Open Data Infrastructure for Social Science and Economic Innovations (ODISSEI). De ODISSEI-subsidie maakt het mogelijk onderzoeksgegevens te verzamelen in het LISS-panel (Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences, <https://www.lissdata.nl>). Het LISS-panel is een representatief, online onderzoekspanel gebaseerd op een reële kanssteekproef van Nederlandse huishoudens op basis van de Nederlandse bevolkingsregisters van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De vragenlijst werd in juli 2021 afgenomen door CentERdata, gevestigd aan de Universiteit van Tilburg. De steekproef die voor dit onderzoek is gebruikt, omvatte alle panelleden die op dat moment minstens één kind tussen de 0 en 12 jaar hadden en panelleden die binnen 12 maanden verwachtten kinderen te krijgen. In dit rapport kijken we alleen naar respondenten die kinderen hebben. In totaal kwamen 868 panelleden in aanmerking voor het onderzoek en namen 751 ouders eraan deel. De vragenlijst is afgenomen in juli 2021 (responspercentage van 86,5%). Van de 751 respondenten hebben er 559 kinderopvangtoeslag ontvangen of ontvangen zij deze momenteel.

NB: Dit onderzoek betreft opvattingen over de formele kinderopvang. Hieronder vallen onder andere voor- en vroegschoolse educatie, het kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, gastouderopvang, dagopvang en ouderparticipatie-crèches. Met betrekking tot de migratieachtergrond van ouders baseren we ons op de vraag of ouders zich identificeren als Nederlander of met een andere etnische groep of groepen. We spreken van ouders met een migratieachtergrond wanneer ouders zich identificeren met een achtergrond anders dan de Nederlandse.

Alle gepresenteerde bevindingen zijn gecontroleerd op verschillen in migratieachtergrond, geslacht en opleidingsniveau.